

UDBJERG SOGNS KIRKEBLAD

Foredrag i Laden

Onsdag den 4. november 2020 kl. 19.00
ved Axel Johnsen, Museum Sønderjylland

Den lange Genforening 1920 - 1970

Hvordan Sønderjylland voksede sammen med Danmark

I 2020 fejrer vi 100-året for genforeningen i 1920, det år, hvor de danske sønderjyder stemte sig hjem til Danmark. Men var genforeningen fuldført med Christian X.'s ikoniske ridt ind i det genvundne land? Var det ikke nærmere den lange og vanskelige genforening, der begyndte her. Foredraget ridser hovedlinjerne i de sidste 100 års grænsehistorie op – en historie fuld af svære problemer, der skulle overvindes. Det tog længere tid end forventet.

Axel Johnsen er historiker og afdelingschef i Museum Sønderjylland. Han er født i København, men vokset op i Sæd og student fra Tønder Gymnasium & HF.

Foredraget og kaffen er gratis, men der er begrænset plads og tilmelding er nødvendig senest den 1. november til Jacob Lorenzen tlf. 21 49 41 87.

Menighedsrådet

Skolevæsenet ved Genforeningen

Genforeningen i 1920 fik også betydning for skolevæsenet. Indtil 1920 bestod vores sogn af kommune Udbjerg og kommune Sæd. I begge kommuner var der en tysk skole.

Skolen i Udbjerg blev også kaldt degneskolen. Det er uklart hvornår skolen blev oprettet, men fra 1673 er navnene på degnene (lærerne) kendt. På foranledning af kong Christian VI blev der 1744 sendt et spørgeskema til skolerne. Af besvarelserne for Udbjerg skole fremgår det bl.a. at der i Udbjerg i vinteren 1743/44 var 16 børn og i sommeren 1744 7 børn. Det var dengang almindeligt, at store drenge i sommermånederne kunne få dispensation fra skolegang for at hjælpe til i landbruget. Forældre, der havde troen på gud, var som regel flittige til at sende deres børn i skole, mens forældre, der ikke gjorde meget ud af kristendommen, heller ikke lagde megen vægt på deres børns skolegang.

Degne blev ikke aflønnet særlig højt, så det var almindeligt, at degnen havde et par køer, således også i Udbjerg. Omkring år 1900 var der dog en del utilfredshed med degnens landbrug, idet hans mødding lå umiddelbart nord for stalddøren, så kirkegængerne på vej til kirken skulle passere mellem mødding og stald. Men der kunne ikke findes en løsning på problemet, så kirkegængerne måtte fortsætte med at skræve over degnens møg.

Skolen i Sæd har også eksisteret i flere hundrede år. Ved spørgeskemaundersøgelsen i 1744 var der i vinteren 1743/44 63 børn i skolen og i sommeren 1744 var der

50 børn. Skolen i Sæd har altid kun haft en lærer og ét klasseværelse. I 1897 havde lærer Jensen 77 børn at holde styr på. Skolen lå midt i Sæd by (Sprøjtehusvej 2) I bygningens østlige ende var der skolestue i hele husets bredde. I husets vestlige ende var der kostald, og midt i huset boede læreren. Med omkring 75 børn i en skolestue var det ikke ualmindeligt at sygdomme kunne påvirke undervisningen. I 1896 var skolen således lukket i 3 uger på grund af difteritis. I 1916 lukkede kredslægen skolen i 3 uger på grund af mæslinger i lærerens familie.

Med genforeningen i 1920 skete der ændringer på både kommune- og skoleforholdene i sognet. De to kommuner blev sammenlagt til en sognekommune, der fremover skulle ledes af et sogneråd. Ved nye love blev der i 1920 indført Den sønderjyske Skoleordning gældende for alle skoler i Sønderjylland. Ved hver skole skulle der ved direkte valg vælges en skolekommission. Der var både mulighed for at oprette tysksprogede afdelinger ved kommuneskolerne og tyske privatskoler. I mange af de danske skoler blev der tilbudt undervisning på tysk. Den sønderjyske skoleordning blev en succes, da den muliggjorde en fredelig overgang fra tysk til dansk skole.

Stemmeprocenten på 83 for Tyskland ved folkeafstemningen smittede også af ved valget af medlemmer til skolekommissionerne, således besatte de tysksindede flertallet i skolekommissionerne. Umiddelbart var der ikke det store behov for dansk undervisning. Da de mange grænsegendarmer i maj 1920 kom til sognet,

ændrede forholdet mellem tysk- og dansksindede sig. De fleste af de unge gendarmer var dog unge ugifte mænd, så det betød umiddelbart ikke noget for skoleundervisningen. Der var dog enkelte gifte gendarmer der også kom hertil, det var særligt vagtmestre, og efterhånden som der blev fundet eller bygget lejligheder til dem flyttede familien med. Disse familier og især deres børn forstod ikke tysk, da de overvejende kom fra Jylland. Det gjorde det nødvendigt

Børnene i Udbjerg skole med lærer Frost 1921.

Børnene fra skolen på Engholm den 31.5.1934.

snart efter at få etableret dansk undervisning. Det var de gifte gendarmere der med deres ønsker om en dansk skole fik sat skub i etablering af en dansk skole. Sognerådet indså da også at det var nødvendigt med en dansk skole, og i 1921 var det punkt jævnlige på dagsordenen ved sognerådsmøderne. Sognerådet foreslog og udpegede en byggegrund mellem Sæd og Udbjerg, således at en skole der, kunne tage både elever fra Sæd og fra Udbjerg. Man rådførte sig med skolekommissionsformændene fra både Sæd og Udbjerg om det. For at høre gendarmernes ønsker om en ny skolebygning havde man et møde med en talsmand for gendarmene, stabschef Hast.

Skolebyggeriet trak dog ud, men i slutningen af oktober 1921 oprettedes med offentlig støtte en dansk skole i sognet i lejede lokaler. Skolen fik til huse i et lejet værelse hos enkefru Pørksen, Grøngårdvej 14 i Sæd. Med en opstart på 8 børn var det en af landets mindste énklassede skoler. Af de 8 børn var de fem børn af grænsendarmere og toldbetjente og de 3 elever var overført

fra den tyske skole. Efter 1 år hos fru Pørksen, Grøngårdvej 14, blev pladsen der for trang, og skolen flyttede i oktober 1922 til Georg Jensen, Grøngårdvej 10, hvor salen var blevet lejet til formålet for en 5årig periode.

Skolens første lærer blev ansat 17. oktober 1921, det var Marius Schræddergaard, han var født i Holstebro, og han havde 1918 bestået lærereksamen på seminariet på Bornholm, derfra kom han som vikar til Øvelsesskolen i Tønder. Han havde svært ved at vinde børnenes tillid og fik derved et dårligt forhold til deres forældre, som gang på gang klagede over ham til skolekonsulent. For at undgå flere irettesættelser og dårlig omtale blev han opsagt pr. 1.

november 1922. Samme dag tiltrådte Lærer Søren Laurids Højmark-Jensen. Han var landmandssøn fra Skanderborg-egnen. Han havde taget den første del af lærereksamen før han blev statsbetjent i København. Den 1. juni 1920 fik han med to timers varsel besked om at rejse til Sæd for at blive stationsleder for den nyoprettede kontrolstation ved grænsen mellem Danmark og Tyskland. Her skulle han være stationsleder for 3-4 betjente. Det var dog lærergerningen der interesserede ham mest og han var heldig at få enelærerstillingen ved den lille danske skole i Sæd. På Tønder Seminar bestod han efterfølgende eksamen 1924. På trods af en vanskelig start i Sæd, faldt han til i Sæd og blev der som enelærer indtil han blev pensioneret.

I Udbjerg havde man i de første år ikke det store problem med danskundervisningen. I Udbjerg blev der i overensstemmelse med de nationale forhold og på grund af det lille elevantal ikke foretaget nogen opdeling af skolevæsenet, men undervisningen i den tyske skole foregik i flere fag på dansk. Den enklassede skole i Udbjerg fungerede samtidig som tysk og dansk skole med samme lærer. Lærer Frost underviste således samtidig både tysk og dansk. Det foregik på den måde, at de børn der skulle undervises på dansk, fik tingene forklaret på dansk. Ved at lytte lærte de tyske børn samtidigt dansk, de tyske børn fik så forklaret de samme ting på tysk. Det lyttede de danske børn til, og derved lærte de tysk.

Børnene i den tyske skole i Sæd med lærer Mathiesen 1935

I lovene fra 1920 var det bestemt, at børnene i de tyske skoler fremover også skulle undervises i dansk. Efter at den danske skole i 1921 var etableret i Sæd klarede man det ved, at lærer Schræddergaard og senere lærer Højmark-Jensen fra den danske skole underviste 4 timer pr. uge i den tyske skole mod at lærer Mathiesen fra den tyske skole samtidig underviste i den danske skole. På denne praktiske måde klarede man dansk/tysk undervisningen igennem en årrække.

Den 31. december 1922 var der i Sæd 44 elever i den tyske skole og 14 i den danske skole. I Udbjerg var der 20 elever. Skolekommissionen, der havde opsyn med både den danske og den tyske skole blev valgt hvert fjerde år. Kommissionen var sammensat af tre tyske og 2 danske, indtil 1933 blev valgt afholdt som fredsvalg. I 1933 blev fordelingen afgjort ved et afstemningsvalg. Det ændrede dog ikke på sammensætningen.

I sommeren 1932 blev det besluttet at der skulle oprettes en biskole på Sædmark til de danske børn fra Udbjerg og Sædmark. I efteråret 1932 blev skolen etableret på Engholm, Kommunen havde af gårdejer August Petersen lejet et værelse (salen) i husets vestlige ende som skolestue og 2 værelser på loftet som bolig for læreren. Med 9 børn blev skolen åbnet 22-11-1932. Skolen på Engholm virkede indtil 1953.

Planerne om opførelsen af en ny dansk skolebygning i Sæd havde været på bordet i mange år. Sognerådet havde lyttet til forældreredsens ønske om at skolen skulle ligge i Sæd by. Til formålet blev brandtomten,

Grænsevej 20 købt og her blev der i 1933 opført en ny skolebygning med lærerbeboelse. Skolen blev indviet den 30.9.1933 med 21 elever.

Den 31. maj 1934 besøgte den kongelige familie den nybyggede danske skole i Sæd. Der var både kong Christian X., dronningen, kronprins Frederik, prins Knud og hans gemalinde, prinsesse Caroline Mathilde. De kongelige gæster var meget veloplagte, besøgte skolen og hørte børnene synge. Kronprins Frederik, den senere kong Frederik IX., opdagede i lærerens kontor en reklamekalender, hvorpå der var klæbet et billede af komponisten Wagner. Henvendt til lærer Højmark-Jensen sagde han: "I skolestuen har De et harmonium, i deres dagligstue et klaver, her i kontoret hænger deres violin ved siden af selve Wagner. Jeg må komplimentere Dem for Deres smag." Højmark sagde beskedent, at han ikke forstod Wagner, hvorpå prins Knud med humor rettede sin storebror: "Det er aldeles ikke Wagner, Du kan jo selv se, at der står A. Bai Nielsen neden under billedet." Kronprinsen gav ham et broderligt skub og sagde: "Å, dit vrølelhoved!" A. Bai Nielsen var nemlig den købmand i Tønder, der havde udgivet kalenderen.

I anledning af kongebesøget, var de 13 børn fra biskolen på Engholm og deres lærer Jens Refslund Poulsen alle deres pæneste tøj også kommet den skolen i Sæd.

Af de fire skoler der i 1930'erne var i sognet, er der nu kun bygningerne tilbage.

Jacob Tygsen

Dansk Skole i Sæd med lærer Højmark-Jensen ca. 1953-54.

ALLE ER
VELKOMNE

BÅLHYGGE PÅ BYENS TORV Gemütlichkeit am Lagerfeuer

Torsdag den 3. december 2020
kl. 17.00 - 18.00

Da der i denne coronatid er begrænsninger i adgangen til kirken, kommer kirkens personale til en familiehuggetime i mørkningen til Byens Torv. Her vil vi omkring et bål synge danske og tyske sange.

Der bliver serveret æbleskiver og gløgg og kakao.

Menighedsrådet

Menighedsrådsvalg

Ved efterårets menighedsrådsvalg
blev der valgt nyt menighedsråd for
de kommende 4 år.

Til det nye menighedsråd blev valgt:

Jacob Lorenzen
Jacob Tygsen
Irmgard Haagensen
Bent Christensen
Helga Jørgensen

Menighedsrådet vil senere konstituere sig, og rådet træder i funktion ved kirkeårets begyndelse den 29.11.2020.

Kom og vær med
til at fejre advent
og ønske hinanden
godt nyt kirkeår.

DANSK-TYSK GUDSTJENESTE "DE 9 LÆSNINGER"

– med efterfølgende kaffe & julekage

Søndag den 29. november kl. 19.00
i Ubjerg kirke fejrer vi advent og det
nye kirkeårs komme med den dansk-tyske
gudstjeneste, "De 9 læsninger".

Menighedsrådsmedlemmer, ansatte og præster
står for læsningen.

Efter gudstjenesten er der hyggeligt samvær med
kaffe og kage.

På grund af corona er tilmelding nødvendig til
Jacob Lorenzen tlf. 21 49 41 87.

DANSK JULEGUDSTJENESTE 2020

Gennemføres i år på grund af corona med
begrænsninger af deltagerantallet over to
dage:

- Lille juleaftensdag den 23. dec. kl. 17.00
- Juleaftensdag den 24. dec. 2020 kl. 14.00

Tilmelding til Jacob Lorenzen tlf. 2149 4187

DEUTSCHER WEIHNACHTS- GOTTESDIENST 2020

- Am 24. Dezember um 16.30 Uhr

Anmeldung bei Jacob Lorenzen 2149 4187

TILFLYTTERHUSET

Tilflytterhus Aps'et har afsluttet renoveringen af huset på Lillestrømvej 5. Der var en særdeles velbesøgt og vellykket indvielse den 7. august. Allerede inden indvielsen var der tre henvendelser fra folk, der havde lyst til at leje sig ind.

Nu bor der en familie på fem personer. De er glade for at være her og har lejet huset i 12 måneder.

BYVANDRING

Denne gang omfattede byvandringen med Horst Fries de mange huse på Grøngårdvej. Den vellykkede tur blev gennemført med omkring 40 deltagere og blev afsluttet med et dejligt kaffebord i LADEN.

I 2021 har Horst planlagt en byvandring på den sidste del af Grænsevej og hen til det tidligere mejeri på Ubjergvej.

TAG-MIG-MED-SKILTE

Der er nu også sat ta-mig-med-skilte op i Tønder. De er placeret ved henholdsvis Tønderhallerne og ved Kvikly. Kommunen sørger i samarbejde med Kjellkvist for, at der sættes et skilt op ved Tønder Øst. Endvidere er der et ta-mig-med-skilt i Jejsing.

FÆLLES ARBEJDSDAG

Arbejdsdagene har efterhånden udviklet sig til at blive en vellidt tradition. 25 deltagere mødte op den 27. september. Her blev der med skyldig hensyntagen til tidens afstandskrav og forsigtighedsregler bl.a. arbejdet på byens torv med plantning af efeu langs rio-hegnet. Der blev luget rundt om multibanen og på petanque-banen, sat nye tavler op med ordensregler for pladsen, påbegyndt parkeringsfaciliteter og stærehotellernes bruse-niche fik en ordentlig omgang olie. Legepladsens hæk blev studset og en hel del ukrudt blev fjernet. Også vindmøllehytten fik olie og de tre plante-kasser blev befriet for "ukrudt". Der var "spredt" fælles afslutning med pizza-spisning.

FOREDRAG

Onsdag den 18. november kommer Svend Brodersen fra Gram Slot og holder foredrag i LADEN.

Prisen er kr. 100,- for ikke-medlemmer og kr. 75,- for medlemmer inkl. kaffe og kage.
Tilmelding til Hanne Frisk på tlf. 53299640.
Der kan max. deltage 50 personer.

MIN LANDSBY APP

Tønder Kommune har købt adgang til Minlandsby-app. Den kan downloades gratis på mobilen og indeholder en fælleskalender og nyheder for lokalområdet. Der er oprettet 27 lokalområder for Tønder Kommune i app'en.

LOKALRÅDETS BESTYRELSE:

Formand Hanne Frisk
Næstformand Lars Thomsen
Kasserer Christian Andresen
Claus Haagenzen
Flemming Frandsen
Sekretær Bent Christensen

Suppleanter

Uwe Carstensen
Margit Thomsen
Christa Jørgensen
Karl Ove Hansen
Carl Heinz Hansen

UDBJERG SOGNS KIRKEBLAD

VARMESTUEN

Østergade 37, 6270 Tønder

Varmestuen tilbyder

Hyggeligt samvær, nogen at snakke med, stilhed & hygge med andre, en kop kaffe og en bid mad (gratis). Blot må der ikke nydes alkohol, og ikke bruges eller omsættes rusgifte, mens du er i varместuen.

Åbningstider

Tirsdag, torsdag og søndag kl. 19.00 – 21.00

Sc Nicolai TJENESTEN

Telefon:

70 120 110

Åbningstid:

kl. 20.00 - 02.00

En folkekirkelig samtaltjeneste i samarbejde med Kirkens Korshær

- *Du behøver ikke at gå alene med dine problemer.*
- *Du kan tale om det, som du ønsker.*
- *En samtale vil mange gange kunne løse op for problemerne.*

Sc. Nicolai Tjenestens medarbejdere har tavshedspligt - intet fortælles videre. Alle kan henvende sig - og ingen spørger om navn, adresse o.l.

DANSKE GUDSTJENESTER

NOVEMBER 2020

Den 1. kl. 10.00 – Alle helgens Dag

Kirsten Elisabeth Christensen

Den 29. kl. 19.00 – De ni læsninger

Kirsten Elisabeth Christensen

(tilmelding til Jacob Lorenzen 21494187)

DECEMBER 2020

Den 23. kl. 17.00 lille juleaftensdag

Den 24. kl. 14.00 juleaftensdag

Kirsten Elisabeth Christensen

(tilmelding til Jacob Lorenzen 21494187)

JANUAR 2021 – Den 3. kl. 10.00

Kirsten Elisabeth Christensen

TYSKE GUDSTJENESTER

NOVEMBER 2020

Den 8. Kl. 10.00

Dorothea Lindow

Den 29. Kl. 19.00 – Die neun Lesungen

Dorothea Lindow

(Anmeldung bei Jacob Lorenzen 21494187)

DEZEMBER 2020

Den 24. Kl. 16.30

Dorothea Lindow

(Anmeldung bei Jacob Lorenzen 21494187)

JANUAR 2021

Den 10. Kl. 10.00

Dorothea Lindow

KIRKEBIL

Til såvel danske som tyske gudstjenester i Udbjerg eller andre kirkelige arrangementer for menigheden kan man gratis bestille kirkebil. Søndage hvor der ikke er dansk eller tysk gudstjeneste i Udbjerg, kan man også gratis bestille kirkebil til gudstjenester i Tønder og Møgeltønder. Kirkebil bestilles hos Tønder Taxa tlf. 7472 2900. Bilen bestilles senest dagen før kl. 16.00.

ADRESSER OG TELEFONER

Internet: www.sogn.dk/ubjerg

Sognepræst

Kirsten Elisabeth Christensen
Kirkepladsen 3, 6270 Tønder
Tlf. 2035 7953

Tysk præst

Dorothea Lindow
Kirkepladsen 5, 6270 Tønder
Tlf. 2035 7964

Organist

Erika Bultmann
Waldweg 4,
Humptrup
Tlf. 0049 4663 187603

Kirkegårdsleder

Jørn Skov
Ribelandevej 47, 6270 Tønder
Tlf. 2126 0880
8.00 – 14.00

Tysk kirkesanger

Heidi Lutter
Broder-Nissen-Weg 14,
Neukirchen
Tlf. 0049 4664 432

Dansk kirkesanger

Renate Osterholz
Klostergade 14
6240 Løgumkloster
Tlf. 2176 5703

Kirkeværge og kasserer

Jacob Tygsen
Søndersøvej 1, Udbjerg
Tlf. 7472 1484

Menighedsrådets formand

Jacob Lorenzen
Sønderbækvej 17, Sød
Tlf. 7472 4248

REDAKTION

Jacob Tygsen

Stof til næste nummer af kirkebladet
skal være os i hænde senest den 15. januar 2021